



O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ABU RAYHON BERUNIY
NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

“QURILISH VA ARXITEKTURA SOHASIDAGI INNOVATSION
G'OYALAR, INTEGRATSIYA VA TEJAMKORLIK”

УРГЕНЧСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АБУ РАЙХАНА БЕРУНИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ, ИНТЕГРАЦИЯ
И ЭКОНОМИКА В ОБЛАСТИ
СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ»

IN THE NAME OF
ABU RAYHAN BERUNI
URGANCH STATE UNIVERSITY

“INNOVATIVE IDEAS, INTEGRATION,
AND ECONOMY IN THE FIELD OF
CONSTRUCTION AND
ARCHITECTURE”
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
REPUBLICAN CONFERENCE

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
1-TO'PLAMI



TASHKILIY QO‘MITASI:

RAIS:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti rektori v.v.b.,
professor - **S.U. Xodjaniyazov**

HAMRAISLAR:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **Z.Sh. Ibragimov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti xalqaro hamkorlik
bo‘yicha prorektori, f-m.f.d., professor - **G‘.U. Urazboyev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, Texnika fakulteti
dekani, f-m.f.n., dotsent - **M.Q. Qurbanov**

Toshkent davlat transport universiteti, Avtomobil yo‘llari muhandisligi
fakulteti dekani, t.f.d., professor - **A.X. Urokov**

Xorazm viloyati Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi boshqarmasi, Urganch
tuman bosh arxitektori - **R.B. Matmurotov**

ILMIY KOTIB:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, “Qurilish”
kafedrası dotsenti, PhD - **A.A. Qutlijev**

TASHKILIY QO‘MITA A‘ZOLARI:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti yoshlar masalalari
va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **D.I. Ibadullayev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti moliya-iqtisod
ishlari bo‘yicha prorektori - **A. Atajanov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Qurilish”
kafedrası mudiri, t.f.n., dots. – **Q.K. Axmedov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Arxitektura”
kafedrası mudiri **R. Palvanov**

t.f.d., prof., R. Raximov, t.f.d., prof., B.Raxmonov, t.f.n., dots., K.Kuryozov, i.f.n., dots., N. Sattorov, a.f.n., dots., M. Setmamatov, a.f.f.d., dots., S. Atoshev, a.f.f.d., Sh. Abdullayeva, dots., Sh. Xo‘janiyozov, t.f.f.d., S. Sultanova, A. Atamuratov, A. Seyitniyozova, N. Kariyeva, S. Rajabov, S. Yusuf, A. Sobirov, X. Madirimov, X. Radjabov, I. Bekturdiyev, B. Radjapov, A. Xodjayazov, A. Matkarimov, M. Djumanazarova, R. Nafasov, Sh. Navruzov, Y. Tadjiyev, R. Sovutov, A. Samandarov, L. Yusupova, Sh. Masharipov, H. Bekchanov, D. Shalikaeva, S. Nurmuhammedov, I. Matnazarov, Q. Soburov, K. Yuldashev, A. Bobojonov, Sh. Nurimetov, H. Masharipova, S. Qurambayev, M. Ashurova, A. Shomurotov.

ILMIY-TEXNIK ANJUMAN DASTURIY QO‘MITASI:

Rais: “ARXITEKTURA, QURILISH, DIZAYN” ilmiy-amaliy jurnalining bosh muharriri, i.f.d., prof. **Nurimbetov Ravshan Ibragimovich**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universitetida 2025 yil 15-16-sentabr kunlari “Qurilish va arxitektura sohasidagi innovatsion g‘oyalar, integratsiya va tejamkorlik” mavzusidagi respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari kiritilgan.

To‘plamga kiritilgan maqolalar mazmuni, ilmiy salohiyati va keltirilgan dalillarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas’uldirlar.

ARXITEKTURAVIY REJALASHTIRISH VA SHAHAR TUZILMASI

Matkarimov Alisher Ismoilovich

E-mail: alisherismoilovich17@gmail.com

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Arxitektura”
kafedrası o’qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot arxitektura va shaharsozlikning o'zaro bog'liqligi, ularning zamonaviy rivojlanishi va ijtimoiy hayotga ta'sirini ko'rib chiqadi. Arxitektura nafaqat binolarni yaratish jarayoni, balki odamlar uchun qulay va estetik muhit yaratish jarayonidir. Boshqa tomondan, shaharsozlik ushbu jarayonlarni kengaytiradi va shaharlarning tuzilmalari, transport tizimlari, yashash joylari va umumiy infratuzilmasi bilan bog'liq strategiyalarni ishlab chiqadi. Tadqiqot arxitekturadagi zamonaviy tendentsiyalar, barqaror rivojlanish tamoyillari, innovatsion materiallar va texnologiyalar, shaharsozlikka yangi yondashuvlarni tahlil qiladi. Urbanizatsiya jarayonining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari ham ko'rib chiqiladi. Ushbu maqolada mualliflar arxitektura va shaharsozlikning kelajagini belgilaydigan omillarni aniqlashga harakat qilishadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, samarali arxitektura va shaharsozlik ishlarini amalga oshirish uchun fanlararo yondashuv zarur. Shu bilan birga, jamoatchilik fikrini uzoq muddatli rejalashtirish va hisobga olish, ekologik barqarorlik va inson salomatligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Аннотация

В этом исследовании рассматривается взаимосвязь архитектуры и городского планирования, их современное развитие и влияние на социальную жизнь. Архитектура-это не только процесс создания зданий, но и процесс создания комфортной и эстетичной среды для людей. С другой стороны, городское планирование расширяет эти процессы и разрабатывает стратегии, связанные со структурами городов, транспортными системами, жилыми районами и общей инфраструктурой. В исследовании анализируются современные тенденции в архитектуре, принципы устойчивого развития, инновационные материалы и технологии, новые подходы к градостроительству. Также рассматриваются социально-экономические последствия процесса урбанизации. В этой статье авторы попытаются определить факторы, определяющие будущее архитектуры и городского планирования. Результаты показывают, что междисциплинарный подход необходим для эффективной

работы в области архитектуры и городского планирования. При этом важно долгосрочное планирование и учет общественного мнения, обеспечение экологической устойчивости и здоровья человека.

Annotation

This study looks at the interrelationships of architecture and urban planning, their modern development and their impact on social life. Architecture is not only the process of creating buildings, but also the process of creating a comfortable and aesthetic environment for people. Urban planning, on the other hand, expands these processes and develops strategies related to the structures, transport systems, habitats and general infrastructure of cities. The study analyzes modern trends in architecture, principles of sustainable development, innovative materials and technologies, new approaches to urban planning. The socio-economic consequences of the urbanization process are also considered. In this article, the authors try to determine the factors that determine the future of architecture and urban planning. The results show that an interdisciplinary approach is necessary to carry out effective architectural and urban planning. At the same time, long-term planning and accounting of public opinion, environmental sustainability and human health are important.

Kalit so'zlar

Shaharsozlik muammolari, mikrorayon, hudud, rejalashtirish, turar-joy binolari.

Ключевые слова

проблемы градостроительства, микрорайон, территория, планировка, жилая застройка.

Keywords

urban planning problems, microdistrict, territory, planning, residential buildings.

Kirish

Shaharsozlik masalalari endilikda nafaqat mutaxassislar, balki butun jahon hamjamiyatining diqqat markazida bo'lib, asrning eng muhim muammolaridan biriga aylanib bormoqda. Bu muammo dolzarb bo'lib bormoqda. Arxitektura-badiiy vazifalar umumiy rejalashtirish tuzilmasini, avtomobil yo'llari va ko'chalar tarmog'ini hal qilish bilan bog'liq. Aholi punktining alohida qismlarini funktsional qurilishi va uning markazini mahalliy tabiiy-iqlim xususiyatlarini (rel'efi, landshafti,

ekvatoriyalari, yashil hududlari va boshqalar), milliy va maishiy an'analari, ma'lum bir xalqning madaniy yodgorliklarini hisobga olgan holda tashkil etish. Shaharsozlik muammolarini hal etishda komplekslik yo'qligi shaharning sun'iy ravishda yaratilgan muhiti aholining mehnati va dam olishi uchun normal sharoitga aylanishiga olib keladi. Shaharning turar-joy maydoni asosan xizmat ko'rsatish va madaniyat muassasalari va korxonalari bilan o'zaro bog'langan rejalashtirish elementlari tizimini tashkil etuvchi turar-joy majmualarini qurish uchun mo'ljallangan. So'nggi paytlarda shaharsozlik amaliyotida eng keng tarqalgan element mikrorayon yoki kompleks kvartallar yaratishdir. Turar joyni mikrorayonlashtirishning shaharsozlik kontseptsiyasining mohiyati cheklangan hududda ma'lum miqdordagi aholiga bosqichma-bosqich xizmat ko'rsatish tizimini yaratishdan iborat.

Asosiy qism

Shahar hududi asosan bir-biriga bog'liq rejalashtirish elementlari tizimini tashkil etuvchi xizmat ko'rsatuvchi va madaniy-maishiy muassasalar va korxonalar bilan turar-joy majmualarini qurish uchun mo'ljallangan. So'nggi paytlarda shaharsozlik amaliyotida eng keng tarqalgan element bu mikrorayon yoki kompleks kvartal. Shaharsozlik kontseptsiyasining mohiyati turar-joy hududini mikro-rayonlashtirish cheklangan hududda ma'lum miqdordagi aholiga bosqichma-bosqich xizmat ko'rsatish tizimini yaratishdir.

Turar-joy guruhi turar-joy majmuasining boshlang'ich elementi hisoblanadi. U bolalar bog'chasi va bolalar bog'chasiga ega bo'lgan bir nechta turar-joy binolaridan iborat. Bu odatda faqat u yerda yashovchi aholi tomonidan foydalaniladigan yashil maydon.

Turar-joy mikrorayonlari - turar-joy guruhlar majmuasi. Turar-joy binolaridan 300-500 m masofada joylashgan turar-joy binolari va kundalik foydalanish uchun madaniy-maishiy xizmat ko'rsatish muassasalari kiradi. Mikrorayonning birlashtiruvchi elementi maktab va aholiga xizmat ko'rsatish markazidir. Mikrorayon hududi odatda turar-joy ko'chalari bilan chegaralanadi va asosiy transport aloqalari hududidan tashqarida joylashgan.

Turar-joy maydoni - bu kattaroq turar-joy majmuasi. U piyodalar uchun 1000-1200 m masofada joylashgan davriy texnik xizmat ko'rsatish ob'ektlari tizimi bilan o'zaro bog'langan bir nechta mikrorayonlarni o'z ichiga oladi. Tuman aholisiga xizmat ko'rsatish uchun mo'ljallangan turar-joy massivi hududidan tuman ahamiyatiga ega avtomobil yo'lini o'tkazishga ruxsat etiladi. Hozirgi vaqtda madaniy-maishiy xizmat ko'rsatish tarmoqlarini qurishning bosqichma-bosqich tizimi keng tarqalgan bo'lib, u quyidagilardan iborat: aholi kundalik ravishda foydalanadigan muassasalar va korxonalar. (oshxonalar, kafelar, maktabgacha ta'lim muassasalari, maktablar, eng zarur tovarlar sotiladigan do'konlar, maishiy xizmat ko'rsatish, madaniy-ma'rifiy muassasalar), qoida tariqasida, mikrorayonlarda joylashgan bo'lib, turar joy binolariga piyodalar yo'laklari, aholi vaqti-vaqti bilan foydalanadigan muassasalar va korxonalar (davriy xarid qilinadigan tovarlar do'konlari, kinoteatrlar, klublar, kutubxonalar, restoranlar, sport zallari va boshqalar) turar-joy massivining jamoat markazlarida turar-joy hududidan piyoda masofada joylashgan; aholi vaqti-vaqti bilan tashrif buyuradigan muassasalar va davlat korxonalari (ma'muriy muassasalar, teatrlar, muzeylar, shahar savdo markazlari, sport markazlari, ko'rgazmalar va boshqalar), shahar markazini tashkil qiladi. Shuni ta'kidlash kerakki, shaharni mikrorayonlashtirishning belgilangan tizimi keyingi bir necha o'n yilliklar davomida shahar rivojlanishini funktsional rejalashtirish printsipi sifatida ma'lum progressiv rol o'ynadi. Xizmat ko'rsatish tizimiga ega turar-joy majmualarini shakllantirishda uning oqilona o'zagi yanada takomillashishiga shubha yo'q. Biroq, zamonaviy urbanizatsiya jarayoni iqlim va iqtisodiy sabablarga ko'ra aholining ijtimoiy ehtiyojlarining yangi shakllarini keltirib chiqarmoqda. Rivojlanish zichligi ortib bormoqda, qavatlar soni ko'paymoqda, xizmat ko'rsatish muassasalari ko'paymoqda, chunki ayniqsa issiq iqlim sharoitida shahar qishloq xo'jaligi, xususan, sug'oriladigan yerlar hisobiga kengaytira olmaydi. Bularning barchasi shaharsozlikchilarni muammoni hal qilishning yangi usullarini izlashga majbur qiladi. Hududlardan, jumladan, yer osti maydonidan ko'p funktsiyali foydalanish dolzarb masalalardan biridir. Issiq iqlim sharoitida an'anaviy qurilish masalasi yanada

keskinlashadi.. Haddan tashqari issiqlikni keltirib chiqaradigan yuqori quyosh radiatsiyasi madaniy va maishiy xizmat ko'rsatish muassasalarigacha bo'lgan masofani keskin qisqartirishni talab qiladi, bu esa ularni turar-joy ko'chasi bo'ylab tarqalib ketishga majbur qiladi. Binobarin, o'rta zonaga xos bo'lgan mikrorayonning markazlashtirilgan rejalashtirish tuzilmasi issiq hudud sharoitida o'zgarishi kerak. O'z-o'zidan ayonki, bu takliflar chuqur ilmiy tahlil qilishni, iqtisodiy samarani ko'rib chiqishni, ko'p yillik qurilish va foydalanish tajribasi bilan tekshirishni talab etadi. Bir narsa aniq: shaharsozlik rivojlanishining yangi bosqichi shaharsozlikni shakllantirishning yangi, yanada ilg'or usullarini talab qiladi. Darhaqiqat, mikrorayon printsipli asosida qurilgan shaharlar qisqa vaqt ichida normal ishlaydi. Kelajakda ularning rivojlanishi muayyan tuzatishlarni talab qiladi, chunki bir qator muassasalarning davlat funktsiyalari o'zgaradi, infratuzilma tugallanmagan, turar-joy binolari o'zgartiriladi va hokazo. Mikrorayon yoki mikrorayonlar guruhining butun shahar hududidan ajratilishi yuzaga keladi. Turar-joy ko'chalari bilan chegaralangan mikrorayonlar (blok) sxemasi moslashuvchan emas va uni o'zgartirish qiyin. Turar joy - bu ma'lum bir hududda rivojlanayotgan tuzilmalar majmuasi. Uning qurilishi va joylashuvi xizmat ko'rsatish samaradorligi bilan belgilanadi. Turar joyni rejalashtirishda uning alohida elementlarining hajmi va sig'imi, ularning o'zaro bog'liqligi, joylashuvi, iqlim sharoiti, transport oqimlari, me'moriy tarkibi va boshqalarni hisobga olish kerak. Har bir turar-joy binosining tuzilishi shaharning kattaligi, turar-joy birligining shahar hududida joylashgan joyi, uning boshqa rejalashtirish birliklari bilan aloqasi, geografik va iqlim sharoitlari, mahalliy transport turlari, binolarning zichligi va turar-joy binolarining tarkibi bilan belgilanadi. Turar joy birligining tabiati ko'p jihatdan butun shahar qanday rivojlanayotganiga ham bog'liq: aholi va hududiy o'sish ahamiyatsiz bo'lgan va shahar tuzilishi sezilarli o'zgarishlarni talab qilmasa, o'rtacha rivojlanish darajasi; shahar tubdan o'zgarishlarga muhtoj bo'lgan shahar tuzilishiga qaraganda sekinroq o'sib bormoqda; shahar aholisi sezilarli darajada hududiy kengaytirilmasdan tezroq o'sadi; aholining sezilarli o'sishi. va, nihoyat, hududlar, lekin shahar tuzilishi jiddiy buzilishlarga duch kelmaydi;

Shunga asoslanib, biz turar-joy binolari tizimi juda samarali va uning nazariy modeliga faqat kichik shahar haqida gap ketganda mos keladi, degan xulosaga kelishimiz mumkin, uni rekonstruktsiya qilish uning tuzilishini tubdan o'zgartirishni talab qilmaydi. Qayta qurilgan shaharda uy-joy tizimini rivojlantirish uchun u bir qator o'ziga xos fazilatlarga ega bo'lishi kerak. Ikkita holat ko'rib chiqiladi: butun turar-joy maydoni turar-joy binolariga bo'linganda va qisman bo'linganda. Birinchi holda, bir nechta variant paydo bo'lishi mumkin: rekonstruktsiya qilingan hududdagi turar-joy binolari nisbatan mustaqildir; Mustaqil uy-joylar bilan bir qatorda birliklar ham mavjud funktsiyalari bir-biri bilan chambarchas bog'liq; Eski va yangi turar-joylar o'rtasidagi munosabatlar butun tizim doirasida ham, uning alohida bo'linmalarida ham o'zaro bog'liqdir. Shahar hududini turar-joy binolariga qisman bo'lish holatida, shuningdek, bir nechta variant paydo bo'ladi: shaharning tarixan shakllangan yadrosi turar-joy birliklariga bo'linmaydi; tarixiy shakllangan yadro va uning atrofidagi turar-joy maydonlari bir-biridan ajralmagan; Turar-joy maydonining faqat bir qismi turar-joy binolariga bo'lingan. Turar joyni rejalashtirishda uning kattaligi katta rol o'ynaydi. Birlik hududi ko'p jihatdan tabiiy-geografik sharoitlar yoki turar-joy bo'lmagan hududlarning yaqinligi bilan belgilanadi, agar rekonstruktsiya paytida ularning funktsiyalari saqlanib qolsa. Transport kommunikatsiyalari ham katta ahamiyatga ega. Shaharlarni rejalashtirish va rivojlantirish tajribasi shuni ko'rsatadiki, yashash muhitining yuqorida qayd etilgan omillarini hisobga olmasdan amalga oshirilgan rejalashtirish birligi amaliyot bilan sezilarli darajada moslashtiriladi. Shaharning jadal o'sishi va uni rivojlantirish uchun yangi ijtimoiy sharoitlar milliy va tabiiy-iqlim sharoitlarining xilma-xilligiga qarab aholining turli qatlamlarining ortib borayotgan talablariga javob beradigan shaharsozlik echimlarini doimiy ravishda takomillashtirishni talab qiladi. hududdan samarali foydalanish; funktsional rayonlashtirishni takomillashtirish; madaniyat va xizmat ko'rsatish muassasalarini transport oqimini hisobga olgan holda aholi eng ko'p to'planishi kutilayotgan joylarda joylashtirish; aholining demografik tarkibiga mos keladigan turar-joy massivlarining shakllanishi.

Xulosa

Turli muassasalar va xizmat ko'rsatuvchi korxonalarni nafaqat jamoat markazlari tarkibida, balki shaharning piyodalar yo'laklari bo'ylab alohida joylashtirishda optimal masofalarni farqlash aholi uchun eng katta qulaylik yaratish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Римша А, Н. Прадостроительство условиях жаркого климата. М, Стройиз- t дат, 1972.
2. Римша А, Н. Основы градостроительства в условиях жаркого климата (кон- спект лекций). Университет дружбы народов имени П. Лумумбы. М, 1969
3. https://books.totalarch.com/urban_development_in_hot_climates_1979
4. <https://urss.ru/cgi-bin/db.pl?lang=Ru&blang=ru&page=Book&id=26394&srsltid=AfmBOopt26o3mhzFYik00lYFwppn0M5dZkJTp4Cjxit2Y9XS9txlcek>

SAVDO VA KO'NGILOCHAR MAJMUALARNING TIPOLOGIK YECHIMLARI VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA TATBIQ ETISH (JAHON TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL)

Sobirov Azamat Sadullayevich

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti "Arxitektura"

kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada savdo va ko'ngilochar majmualarning zamonaviy arxitekturadagi o'rni, ularning funksional va tipologik yechimlari chuqur tahlil qilinadi. Jahon tajribasidagi ilg'or loyihalar asosida, bunday majmualarning shahar muhitidagi ahamiyati, ekologik va texnologik yondashuvlar bilan uyg'unlashuvi yoritiladi. Xususan, Singapur, Istanbul, Seul kabi shaharlarda shakllangan savdo majmualarining zamonaviy modeli O'zbekiston shaharsozligiga qanday moslashtirilishi mumkinligi izohlanadi. Mavjud kamchiliklar, tarqoq infratuzilma va funksional aloqalarning uzilishlari asosida MFZ va FPC yondashuvlarining ahamiyati